

Onnatuurlijke Liefde

Kinet, M. (2026). Onnatuurlijke liefde. *Tijdschrift voor Psychoanalyse* 32 (2) p 69-82

Mark Kinet

Een Onbruikbaar Begrip

Vóór Freud, en zelfs vandaag nog in het gewone taalgebruik, wordt perversie opgevat als een afwijking van instinct. Dat instinct wordt gezien als een vooraf vastgelegde gedragswijze, eigen aan een bepaalde soort, en relatief onveranderlijk in richting en doel (Tinbergen, 1951/1991). Vanuit dit perspectief geldt perversie als onnatuurlijk. Welk woordenboek men ook raadpleegt, het woord ‘perversie’ behoudt altijd de betekenis van omkering of verdraaiing (Latijn: *pervertere*), maar doorgaans in de richting van het kwade of verkeerde. Het heeft dus een pejoratieve bijklank, die morele afkeuring, walging of angst oproept. Wanneer iemands gedrag pervers wordt genoemd, voelen we intuïtief dat er sprake is van een ‘onbehoorlijk’ gebruik van iets dat op zich wel legitiem is. Men huivert voor het genot dat men veronderstelt eraan ten grondslag te liggen (Kinet, 2002). Daarom is perversie vandaag een grotendeels verlaten term. De psychiatrie verving haar door parafilie, het culturele discours verkiest het speelsere register van *kink*, en in de klinische praktijk wordt haar morele lading steeds vaker vermeden. Maar de ervaring die ze benoemt, is niet verdwenen. Onder de glamour van de hedendaagse erotische cultuur, onder de choreografie van toestemming en de koopwaar-esthetiek van verlangen, blijft een ouder drama voortbestaan: de strijd tussen verlangen en wet, fantasie en erkenning, het lichaam en zijn geesten.

Vandaag behandelt de psychoanalyse perversie niet langer als louter seksuele afwijking. Zij ziet het eerder als een bevoorrechte lens om fantasie en de relatie van het subject tot de Ander te lezen. Wat als ‘pervers’ geldt, verschuift historisch, maar de psychische mechanismen die Freud en anderen beschreven, blijven opmerkelijk stabiel. In een vroege (maar inmiddels achterhaalde) visie voert de pervert eenvoudigweg uit wat de neuroticus slechts fantaseert: geen verdringing, enkel ongeremd handelen. Reeds in een brief aan Fliess veronderstelde Freud (1896/1985)¹ dat perversie het negatieve van neurose zou kunnen zijn: de pervert handelt uit wat de neuroticus onderdrukt. Neurotische verlegenheid, stotteren en blozen zijn de negatieve beelden van pervers exhibitionisme. In zijn klassieke psychoanalytische terminologie wordt de betekenis van perversie vernauwd tot het domein van de seksualiteit (Laplanche & Pontalis, 1967, Plon & Roudinesco, 1997). Ze verwijst naar een afwijking van de standaard seksuele handeling, namelijk coïtus die culmineert in een orgasme door genitale penetratie tussen personen van verschillend geslacht. Men spreekt van (impliciet seksuele) perversie wanneer het orgasme slechts optreedt door een ander seksueel object, andere lichaamszones, of compulsief afhankelijk wordt van

specifieke externe voorwaarden. In een korte en laconieke formule: de pervert is iemand die niet vrijt zoals de meeste mensen.

Wet

Als de neurose het primaire veld van de psychoanalyse is, en de psychose dat van de klassieke psychiatrie, dan ligt perversie breder binnen het domein van het sociale, en soms zelfs binnen dat van de juridische norm. Deze norm varieert natuurlijk naargelang historische en/of culturele contexten. Zo was homoseksualiteit ('*paiderastia*') de hoogste vorm van liefde in het antieke Griekenland, een doodzonde in het christendom, een degeneratieve aandoening in de negentiende-eeuwse psychiatrie, en wordt ze sinds de jaren zeventig beschouwd als één vorm van seksualiteit onder vele (Boswell, 1980).

In de psychiatrie werd, onder invloed van veranderende culturele klimaten, de term 'perversie' in de jaren tachtig vervangen door 'parafilie'. Deze term beperkt het veld van seksuele afwijkingen tot praktijken die dwang impliceren, gebaseerd zijn op het ontbreken van een vrij toestemmende partner, of een fetisjistisch karakter hebben. Ook de psychoanalyse evolueert met haar tijd. Sommige auteurs in een themanummer van *The International Journal of Psycho-Analysis* stellen dat perversie alleen van toepassing is wanneer het subject, door iets tussen zichzelf en de ander te plaatsen, nalaat de ander te erkennen als zowel persoon als Ander, hem op afstand houdt en louter gebruikt als object van driftbevrediging (Glasser, 1986). Seksueel contact in situaties van onvrijheid en ongelijke afhankelijkheid, zoals seksueel misbruik van kinderen, wordt dan het prototypische geval van perversie (McDougall, 1986). Omgekeerd behoort een relatie die gekenmerkt wordt door intimiteit en wederkerigheid niet pervers genoemd te worden.

Psychoanalyse beschouwt perversie nu niet als een exotische pathologie maar als een specifieke oplossing voor psychisch conflict. Het psychodynamische model is het enige theoretische kader dat haar 'reden' vat. Freuds fundamentele inzichten werden daarbij herwerkt door Melanie Klein, Jacques Lacan, Robert Stoller, Joyce McDougall, Otto Kernberg en Sergio Benvenuto. Hoewel ieder van hen perversie vanuit een eigen invalshoek benadert (ontwikkelingspsychologisch, structureel, relationeel, ethisch), tonen zij samen een complexe psychische organisatie waarin seksualiteit, agressie, ontkenning, trauma en symbolische wet nauw met elkaar verweven zijn. De hedendaagse voorkeur voor kinky seks kan haar 'ernst' verhullen, maar de psychische economieën die haar aandrijven zijn oeroud, en haar dynamiek blijft onmiskenbaar psychoanalytisch.

Infantiele Seksualiteit

Freud benaderde de zogenaamde normale menselijke seksualiteit via een studie van perversies en de infantiele psychoseksuele ontwikkeling. In zijn analyse van diverse uitingen van perversie vond hij redenen om de traditionele opvattingen te betwisten (Freud, 1905). Voordat Freud schreef, gold de kindertijd als het laatste toevluchtsoord van veronderstelde onschuld. Men nam aan dat kinderen geen seksuele drift bezaten en dat seksualiteit pas in de puberteit zou ontstaan, uitgelokt door lichamelijke rijping. Men dacht dat seksualiteit zich uitte als een onweerstaanbare aantrekking tussen de seksen, culminerend in geslachtsgemeenschap of verwante handelingen. Maar Freud zag in kinderen een enorm experimenteerterrein: hun spel, nieuwsgierigheid, impulsen en

verwarring lieten zien dat seksualiteit niet instinctief is maar creatief, polymorf en fundamenteel afwijkend. Ze gehoorzaamt aan geen natuurlijke teleologie. Genitale seksualiteit is, verre van de norm, een culturele verworvenheid die afhankelijk is van verdringing, sublimatie en de aanvaarding van verlies.

Freud concipieerde menselijke seksualiteit daarom niet als instinctief maar als onnatuurlijk of 'cultureel' (Freud, 1915). De frequentie van pervers gedrag, evenals het voortbestaan van perverse tendensen die neurotische symptomen onderliggen of geïntegreerd zijn in seksuele activiteit, leidde hem tot de conclusie dat de dispositie tot perversiteit niet zeldzaam is, maar deel uitmaakt van de normale constitutie: de polymorf-perverse dispositie van het kind. Freud benadrukte het wilde, barbaarse karakter van deze seksualiteit: een ruwe, infantiele seksualiteit die zich beroept op alle denkbare objecten en doelen voor haar bevrediging, gedragen door de infantiele seksuele theorieën die hij elders beschreef. De drift van het kind weet niet wat normaal of natuurlijk is; zij zoekt bevrediging waar het lichaam maar een opening biedt. Infantiele seksualiteit kent tenslotte nog geen incestverbod en niet de mogelijkheden van verdringing en sublimatie.

De volwassen genitale seksualiteit daarentegen is een fragiele culturele prestatie, niet de biologische norm. Ze kan gemakkelijk van vorm veranderen al naargelang context en omstandigheden. Daarom herkende Freud seksualiteit als een veld van vloeiende impulsen in plaats van een vaste biologische functie. Verlangen, zo stelde hij, is nooit louter reproductief maar diep imaginair, gestuurd door fantasie en haar transformaties. De 'perversies' die hij catalogiseerde (bijvoorbeeld voyeurisme, fetisjisme, sadisme, masochisme) waren minder pathologieën dan spiegels van de creatieve vervormingen die erotisch leven mogelijk maken. In elke liefdesbinding blijft een spoor van deze archaische formaties aanwezig; de pervers maakt ze slechts (meer) zichtbaar.

Liefde, in haar meest intense gedaante, openbaart zich vaak waar de natuurlijke orde hapert. De zogenaamde 'onnatuurlijke' vormen van liefde (pervers, afwijkend, transgressief) zijn niet vreemd aan de menselijke conditie, maar haar versleutelde waarheid. Freud zag perversie niet als een morele afwijking maar als een structurele mogelijkheid die inherent is aan elk verlangen: de polymorf-perverse dispositie van het kind verdwijnt nooit helemaal; zij trekt zich slechts terug onder het vernis van de beschaving. Beminnen is dan altijd flirten met het verboden terrein, dat punt aanraken waar de drift zich tegen domesticatie verzet. Freud verwierp dus de klassieke psychiatrische visie op perversie als degeneratief of beestachtig. Hij zag ze eerder als een fixatie. Tegenover de normatieve standaarden van de sociale conventie plaatste Freud een andere (amorele) norm: die van de ontwikkelingsorganisatie. De genitale organisatie vestigt de normaliteit door de partiële en polymorfe seksualiteit te onderwerpen aan genitale coïtus. Op een paradoxale manier draagt deze norm een meer absoluut karakter dan de voorafgaande morele normen, omdat de genitale organisatie geacht wordt historische en culturele variatie te overstijgen.

Castratie

In de eerder genoemde brief aan Fliess had Freud (ibid.) reeds een drietalige structuur van hysterie, paranoïa en perversie voorgesteld. In later werk ontwikkelde hij geleidelijk een meer structurele interpretatie van perversie, gekenmerkt niet door verdringing of verwerping, maar door ontkenning (van castratie). Deze ontkenning of *Verleugnung*

betekent het gelijktijdig weten en niet-weten van het geslachtsverschil. Via zijn studie van het fetisjisme, waarin castratieangst resulteert in deze gelijktijdige erkenning en ontkenning, kwam Freud (1927) tot zijn laatste tekst over dit onderwerp: De splitsing van het Ik in het afweerproces (Freud, 1938). Voorbij de manifeste en uiterlijke fenomenen werd Freuds inzicht dat perversie een poging vormt om de veelvuldige effecten van castratie kort te sluiten en op een verborgen manier de band met de infantiele incestueuze objecten binnen het perverse scenario te herstellen. Perversie vervult een defensieve functie, gekenmerkt door een uitgesproken intrapsychische organisatie en psychodynamische mechanismen. Ze levert seksuele bevrediging op en biedt tegelijkertijd een gevoel van veiligheid door castratieangst te ontkennen. Dit verleent de perverse handeling haar rituele en compulsieve karakter.

Niets toont dit duidelijker dan het fetisjisme, waarin de fetisj een substituut wordt voor de ontbrekende moederlijke fallus. Dankzij de ontkenning erkent én ontkent de fetisjist de castratie: een dubbele boekhouding die het kenmerk van perversie wordt. Het kind ontkent de afwezigheid van een penis bij het meisje en gelooft in plaats daarvan in de fallische moeder of, in latere Lacaniaanse termen, de (M)Other zonder tekort (Freud, 1923). Dit geloof is aanwezig bij alle neurotici, maar bij de pervert wordt het tegelijk behouden en opgegeven. Deze twee tegengestelde posities kunnen naast elkaar bestaan dankzij een defensieve ‘splitsing van het Ik’ (*Ich-Spaltung*). Vanuit deze visie is perversie niet alleen het resultaat van een fixatie, maar van een specifieke positie ten opzichte van het geslachtsverschil of castratie. Bovendien is perversie niet langer eenvoudigweg exotisch seksueel gedrag. Het is een fixatie op infantiele wijzen van bevrediging. Het is een verdediging tegen castratieangst. Het creëert een scenario dat de illusie van almacht herstelt. Het impliceert een ontkenning van de Wet eerder dan haar afwezigheid. De perverse subject betaalt duur voor zijn kleine genot, omdat hij onderworpen is aan een rigide, compulsief scenario waarin de partner een functie wordt in plaats van een subject, terwijl de pervert zelf evenzeer door angst als door genot gedreven wordt. Daarom noemde Freud (1919 p 23) perversen beklagenswaardige zielen die een hoge prijs betalen voor een beperkte bevrediging.

De Doodsdrift

Het is bekend dat Freuds theorie in hoofdzaak rond de vaderfiguur draait. De oermoeder of de moeder-omgeving wordt in de klassieke Freudiaanse theorie grotendeels verwaarloosd. Freud idealiseert de moeder-kind-dyade, maar gebruikt haar vooral als grondstof voor mythes over hemel en paradijs.² Bovendien is er in zijn denken nauwelijks ruimte voor een moeder die niet goed-genoeg zou zijn.

En toch, als paradijsfantasieën voortkomen uit een nostalgie naar de moederlijke borst, dan moeten voorstellingen van de hel evenzeer uit deze archaische ontwikkelingsfase stammen. Men wordt herinnerd aan het universum van Hiëronymus Bosch, met de God/Duivel-baby zoals die in Melanie Kleins kinderalyses voorkomt (Kinet, 1996).

Waar Freud het drama van de seksualiteit binnen de oedipale driehoek situeerde, richtte Melanie Klein zich op een vroeger en nog turbulenter landschap: de relatie van de zuigeling tot de eerste (deel)objecten. Voor haar liggen de kiemen van latere perversie niet primair in het vaderlijk verbod, maar in de vroegste angsten van fragmentatie, afgunst, vernietiging

en afhankelijkheid. Het kind, gevangen tussen dankbaarheid en agressie, vormt interne objecten die kunnen voortleven als vervolgers, redders of tirannen.

Kleins visie geeft perversie een donkerder register. De perverse handeling wordt niet louter een afwijking van verlangen, maar een *enactment* van almachtige controle, een afweer tegen afhankelijkheid, een triomf op primitieve intrapsychische verschrikkingen. Seksualiteit wordt hier doordrongen van de doodsdrift: agressie dringt het erotische binnen en maakt van opwinding een wapen tegen de gevreesde ineenstorting van het Ik. Het Kleiniaanse denken neemt Freuds strijdende eros en thanatos uiterst ernstig. In de schizoïde-paranoïde positie wordt agressie naar buiten geprojecteerd, waardoor vervolgende objecten ontstaan; in de depressieve positie worden schuld en herstel mogelijk. De ernstigere perversies kristalliseren rond vervormingen in de moeder-kindrelatie tijdens deze vroege ontwikkelingsfasen (Khan, 1979, Bach, 1994). Zij stellen dat perversies ontstaan wanneer moeders niet goed-genoeg zijn, spreken van een voortijdige opkomst van genitale gevoelens als verdediging tegen de terreur van pre-genitale impulsen, of interpreteren de fetisj als een mislukt overgangsobject (Greenacre, 1969).

Voor deze auteurs dient de perverse handeling niet in de eerste plaats seksuele bevrediging. Ze drukt aanvallen op het moederlijke object uit, een ontkenning van afhankelijkheid, almachtige controle over interne vervolgers, en een corrumpering van seksualiteit door de doodsdrift. Waar Freud de castratie centraal stelde, benadrukt Klein de primitieve vernietigingsangsten. Vanuit dit perspectief is perversie niet zozeer een seksuele aberratie, maar een brute manifestatie van thanatos, die in de therapeutische setting kan leiden tot een negatieve therapeutische reactie of zelfs tot een pervertering van de overdracht zelf. In de spreekkamer probeert de patiënt de analyticus te controleren, te straffen of te verleiden om een psychische instorting af te weren (Britton, 1998).

Benigne versus Maligne

Geïnspireerd door de egopsychologie en het Kleiniaanse denken benadert Otto Kernberg (1975, 1984) perversie via zijn model van persoonlijkheidsorganisaties. Hoewel hij de ontkenning van castratie blijft beschouwen als het fundamentele principe van perversies, ziet hij ernstige seksuele perversies doorgaans ingebed in borderline- of pathologisch narcistische structuren. Hun chaotische en meervoudige (in zijn classificatie: niet-rigide) perverse fantasieën en handelingen omvatten instabiele en promiscue heteroseksuele en homoseksuele objectrelaties waarin sadomasochistische tendensen overheersen. Zijn kader blijkt bijzonder relevant in de forensische psychiatrie, waar bepaalde perverse structuren grenzen aan psychopathie. Hij maakt een scherp onderscheid tussen wat hij beschouwt als seksuele variaties of benigne kink (zoals consensuele SM) en pathologische perversie die geworteld is in aanmatiging en gebrek aan empathie. Wat hen onderscheidt, is niet de handeling maar de persoonlijkheid erachter: de afwezigheid van empathie, het reduceren van de ander tot een deelobject, de rituele herhaling van wreedheid. Waar Klein de primitieve angsten belicht, onthult Kernberg (1992) de karakterologische steigers die bepaalde perverse patronen tot een vaste wijze van relateren maken.

Structurele Perversie

Zoals bekend claimde Jacques Lacan (1955) een directe afstamming van Freud. Hij

herkadert het volledige veld door perversie volledig los te maken van gedrag. Het kernmechanisme is de ontkenning van castratie: 'Ik weet het heel goed, maar toch...'. De kern van de perverse vraag is complex, dus cirkel ik er meerdere malen omheen om haar vanuit elke mogelijke hoek te vatten.

Voor Lacan (1964/1973) is perversie een van de drie linguïstische of subjectieve posities (naast neurose en psychose) in relatie tot de grote Ander en zijn tekort. Wat perversie typeert, is de gelijktijdigheid en omkeerbaarheid van ja en nee, erkenning en ontkenning van castratie. Hij verheft perversie tot een van de essentiële modaliteiten van psychisch functioneren: een vorm van provocatie van de Wet, die daardoor wordt ontkend. In Lacan's visie wordt perversie niet gedefinieerd door handelingen of voorkeuren, maar door een positie ten opzichte van de grote Ander. De neuroticus vraagt zich af: *Che vuoi?* Wat wil de Ander van mij (Kinet, 2025)? De psychoticus werpt de Ander volledig buiten. De pervert neemt het op zich te enceneren wat de Ander verondersteld wordt te verlangen (Lacan, 1962-1963/2004).

In Lacan's visie erkent de pervert de Wet, maar ondergraaft haar. Hij overtreedt de Wet binnen de contouren van een zelf-vervaardigde moraal. Hij legt zijn eigen positie omtrent plezier en genot op aan de ander. De relatie tussen partners in het perverse scenario wordt niet gemedieerd door de Wet maar kortgesloten door een contract.

In zijn beroemde essay *Kant avec Sade* (Lacan, 1963) zet hij zijn redenering voort. Daar stelt Lacan het Kwaad (bij Sade) gelijk met het Goede (bij Kant). Hij stelt dat de perverse structuur wordt gekenmerkt door het verlangen van het subject om een object van genot voor de Ander te worden. De Wet wordt ondertussen belachelijk gemaakt, en wat het subject drijft is een onbewuste wens om op te gaan in het absolute Kwaad en in zelfvernietiging. In Lacaniaanse termen enceneert het perverse subject via zijn daad de volledigheid van de grote Ander, en identificeert hij zich met het imaginaire object van het verlangen van de moeder. Hij speelt het ontbrekende stuk van de Ander.

De pervert voelt geen schuld omdat hij de rol aanneemt van louter instrument voor de gril van de grote Ander. Hij is niet verantwoordelijk voor wat hij doet; hij voert slechts de wil uit van een hogere noodzakelijkheid. Hij gehoorzaamt zelfs aan de Wet tot op het obscene, en onthult zo haar keerzijde. In deze structuur verdampt schuld omdat het perverse subject gelooft dat hij enkel een hogere opdracht dient. De partner wordt een functie, een cijfer in het script van het subject; wederkerigheid stort in; het genot wordt voorbij het plezier geduwd, naar het domein van de excessen dat Lacan '*jouissance*' noemt.

Dit is het schandaal van perversie: niet haar handelingen maar haar ethiek, een toewijding aan het in stand houden van het genot van de Ander alsof het een heilige plicht is! De confrontatie met de perverse daad stelt de neuroticus voor zijn eigen innerlijke verdeeldheid, wat zowel afschuw als fascinatie opwekt. Men herinnert zich het eerder gemaakte punt: het veronderstelde surplus aan genot dat door de niet-pervert aan de pervert wordt toegeschreven.

De neuroticus verbeeldt absoluut genot: in de dood, de waanzin of de opperste gelukzaligheid. De pervert verbeeldt niet; hij zoekt het. Hij probeert het absolute genot te veroveren. Volgens Juan-David Nasio (1992) komt hij het dichtst bij dit genot, maar op een valse manier: hij imiteert de beweging ervan. De perverse handeling is geen overtreding maar dienstbaarheid: de pervert offert zichzelf op. In die zin is perversie niet de afwezigheid van moraliteit maar haar omgekeerde vorm: een vorm van devotie aan de Wet die haar tegelijk gehoorzaamt en overtreedt. De pervert weet dat de Wet bestaat, maar

handelt ‘alsof’ ze niet bestaat. Dit creëert een ruimte waar genot en verbod verstrengeld raken.

Het genot van de fetisjist hangt bijvoorbeeld af van het in stand houden van de illusie dat het moederlijke tekort ontkend kan worden, dat de fallus nog steeds aanwezig is, verschoven naar een substituut-object. Wat als pathologie verschijnt, verdedigt het subject tegen de ondraaglijke angst voor castratie. De partner is geen persoon maar een functie, geïnstrumentaliseerd als een marionet binnen het scenario; het genot (*jouissance*) overheerst het plezier en drijft naar een extatisch grensgebied. Het perverse scenario koppelt seksualiteit los van wederkerigheid en plaatst ze in een circuit van meesterschap, onderwerping of fetisjistische substitutie dat tot doel heeft de illusie van een ongecastreerde (M)Other in stand te houden.

Een Erotische Vorm van Haat

In tegenstelling tot deze (mogelijk eerder abstracte) etiologie keert Robert Stoller terug naar de biografie en onthult een andere waarheid: perversie is vaak een triomf op trauma. Veel perverse scenario's, zo stelt hij, ontstaan uit vroegkinderlijke ervaringen van vernedering, indringing of emotionele krenking. Het perverse script wordt een symbolische omkering van deze vroegere kwetsuur: het subject erotiseert wat hem ooit verwondde en transformeert passieve hulpeloosheid in actieve beheersing. Vandaar zijn beroemde formule: perversie is de erotische vorm van haat (Stoller, 1975).

Volgens Stoller is perversie niet slechts een variant van seksuele voorkeur, maar functioneert ze als een ritueel waarin het subject (in fantasie of daad) wraak neemt op de persoon die hem of haar ooit schade berokkende. Het erotische component maskeert en camoufleert de onderliggende haat en wrok. Seksuele opwinding dient om haat te verbergen én om die te uiten, wat betekent dat men in de perversie niet alleen seksuele opwinding zoekt, maar ook wraak en meesterschap — zij het in vermomde vorm (Stoller, 1975 p. xxii).

Een ander cruciaal element is scène-constructie: perverse handelingen worden doorgaans uitgevoerd binnen rigide, zorgvuldig geënceneerde scenario's. Dit geeft het subject maximale controle over de situatie, het tegenovergestelde van de vroegere traumatische ervaring waarin het slachtoffer zich bevond. Controle is het sine qua non van perverse handelingen (Stoller, *ibid.* pp. 155-156). Het plezier is intens omdat het doordrenkt is met overwinning. Haat wordt vermomd als opwinding; vernedering wordt een instrument in plaats van een bedreiging. Zelfs masochisme bevat, in Stoller's lezing, een paradoxale vorm van controle: door zelf de voorwaarden van de eigen vernedering te kiezen, vermijdt men de chaos van ongekozen pijn.

Stoller (1985) legt bijzondere aandacht op hoe perversie geënceneerd wordt via rigide scenario's. Deze kunnen diverse vormen aannemen en worden onderscheiden in sadomasochistische scripts, voyeuristische en exhibitionistische scripts, en fetisjistische scripts. Zo kan iemand die herhaaldelijk vernederd werd door een controlerende moeder, later een sadomasochistisch scenario ontwikkelen waarin seksuele opwinding afhankelijk wordt van zichzelf vernederen of vernederd worden. In de sadistische positie kan hij de ander controleren en vernederen om zo meester te worden over zijn vroegere hulpeloosheid. In de masochistische positie wil hij zichzelf vernederen om controle te hebben over het moment en de vorm van de vernedering (paradoxale controle).

Iemand die als kind emotioneel verwaarloosd werd door belangrijke anderen, kan een perverse neiging ontwikkelen tot exhibitionisme: door zichzelf schaamteloos te tonen wordt het gebrek aan gezien worden eindelijk gecompenseerd in fantasie, terwijl tegelijk gevoelens van wraak worden geactiveerd (anderen worden in verlegenheid gebracht). Een gelijkaardig mechanisme geldt voor voyeurisme: door in het geheim te observeren neemt men wraak voor vroege ervaringen van uitsluiting, met een gevoel van superieure controle. In het fetisjisme (waarin bijvoorbeeld schoenen, leer of latex een prominente rol spelen) wordt angst voor seksuele en emotionele intimiteit vaak vervangen door een fetisjobject dat het affect isoleert. Stoller wijst er bijvoorbeeld op dat in sommige gevallen de keuze van het fetisjobject herleid kan worden tot een scène van trauma of seksuele verwarring in de kindertijd: bijvoorbeeld een kind dat tijdens een traumatische gebeurtenis gefascineerd raakte door de schoenen van de agressor.

Het resulterende seksuele scenario is een minutieus gecontroleerde reconstructie van dat trauma, getransformeerd (zoals in het kinderspel) van passieve naar actieve hulpeloosheid, en vervolgens naar beheersing. Centraal in perversie staat de stereotypering van het script: perverse handelingen zijn rigide, theateraal, ritueel. Het perverse subject heeft 'de controle': hij bepaalt elk detail om herhaling van traumatisering te voorkomen. Het genot wordt geproduceerd door de triomf op de oorspronkelijke kwetsuur, en seksuele opwinding is een camouflage die vijandigheid verhult — zelfs voor zichzelf. Voorbeelden hiervan zijn sadistische dominantie als een omkering van vroegkinderlijke machteloosheid, masochistische zelf-overgave als paradoxale beheersing, of fetisjistische enactments die onbewust verbonden zijn met vroege scènes van verwarring of schaamte.

Vooraleer af te sluiten, voeg ik nog enkele reflecties toe geïnspireerd door Joyce McDougall en Sergio Benvenuto, wier visies elk een waardevolle aanvulling vormen.

Neoseksualiteit

In haar *Plea for a measure of abnormality* stelt Joyce McDougall (1978) dat de structurele drieslag — neurose, psychose, perversie — die al door Freud werd voorgesteld en door Lacan verder werd uitgewerkt, te rigide is om seksuele afwijkingen te omvatten die verbonden zijn met diverse narcistische stoornissen. Puttend uit zowel de klassieke theorie als haar rijke klinische ervaring, betoogt zij dat vele hedendaagse seksuele afwijkingen noch structurele perversies, noch pathologieën van haat zijn, maar "neoseksualiteiten" en seksuele verslavingen: totale psychische organisaties die verdedigen tegen fragmentatie (McDougall, 1986).

Voor haar is perversie een drama van het zelf. Het kan dienen om de fragiele cohesie van het zelf te behouden en te verdedigen tegen het instorten van de psychische structuur (McDougall, 1985 p. 102). De perverse handeling is een toneelstuk, een drama, een scenario waardoor ondraaglijke affecten worden omgezet in erotische intensiteit. Seksualiteit fungeert als een emotioneel pijnstillend middel of als een mechanisme van cohesie. Veel zogenoemde perversen kampen in feite met narcistische kwetsbaarheid eerder dan met de ontkenning van castratie.

McDougall onderscheidt drie illusies die door perverse symptomen worden bediend. Ten eerste: castratie bestaat niet. De wet is leeg en het geslachtsverschil wordt ontkend. Ten tweede: sadisme berokkent geen schade omdat agressie magisch/seksueel wordt geneutraliseerd. Ten derde: gevoelens van innerlijke doodsheid worden op afstand

gehouden door erotiek, die depressie en emotionele leegte afweert. In zekere zin verzacht zij hiermee Stoller's nadruk op haat en Kernberg's nadruk op primitieve destructiviteit: perversie is voor haar een creatieve poging om psychisch voortbestaan te verzekeren, niet louter een pathologie.

Net als seksuele fantasieën hebben seksuele afwijkingen volgens haar een archaïsche onderliggende betekenis, verhuld in een geërotiseerd scenario dat meerdere thema's en psychodynamische functies samenbrengt in een coherent geheel. Wanneer men zich niet uitsluitend richt op het seksuele gedrag maar op de persoonlijkheid als geheel, verschijnt perverse seksualiteit als slechts één expressie van een complex psychisch toestandsbeeld dat angst, remming, depressie en narcistische verstoring omvat. Perversie, of neoseksualiteit, vormt een totale organisatie die aan talrijke intrapsychische behoeften tegemoetkomt, waardoor het scenario strikt, compulsief en rigide wordt. De uitvinder van het neoseksuele script bepaalt alle regels en wijst de rol of functie toe die de partner moet vervullen, inclusief de geïdealiseerde of verachte elementen die deze moet belichamen — vaak rond een speelse enactment van castratie. Veel perversen gebruiken seksualiteit als een opiaat. De partner wordt niet erkend als afzonderlijk subject maar wordt een drug of een container voor gevaarlijke, afgesplitste delen die op afstand worden beheerst via erotische controle.

Caritas

Sergio Benvenuto (2018), een Italiaanse psychoanalyticus en filosoof, biedt een vernieuwde en ethisch verfijnde kijk op perversie. Hij verschuift het gesprek van gedragsmatige definities naar de ethische dimensie van seksuele relaties, . Hij stelt dat perversie ontstaat wanneer de subjectiviteit van de ander wordt geïnstrumentaliseerd voor het eigen genot, zonder wederzijdse erkenning van de ander als subject. Perversie is in deze visie geen moreel falen, maar een strategie om lijden – zoals uitsluiting of jaloezie – om te zetten in genot door de ander als subject te manipuleren.

Een seksuele handeling wordt een perverse wanneer de innerlijkheid en subjectiviteit van de partner volledig worden genegeerd, wanneer lijden wordt omgezet in genot, en wederkerigheid volledig afwezig is. Benvenuto noemt dit het ethische tekort in het hart van perversie: het instorten van *caritas*, van wederzijdse zorg, en de vervanging daarvan door een unilaterale beheersing. Zijn visie echoot Stoller's nadruk op vernedering, maar benadrukt meer het relationele veld dan het trauma-gebaseerde scenario. Benvenuto's theorie helpt tevens verklaren waarom consensuele *kink* (zelfs in haar extreme vormen) niet noodzakelijk perverse is in psychoanalytische zin. Wederkerigheid, onderhandeling en erkenning van het verlangen van de ander blijven immers intact.

Sammy

Sammy is een professionele militair van middelbare leeftijd die zich aanmeldt met angst en depressie, maar vooral met plotse woede-uitbarstingen waarbij zijn vrouw zware klappen krijgt. Hij vertelt van bij het begin dat hij in de eerste zeven levensjaren geen enkel probleem heeft gekend. Hij werd voornamelijk opgevoed door zijn grootmoeder, bij wie hij zich veilig en geliefd voelde. Daarentegen heeft hij zich altijd ongewenst gevoeld door zijn ouders. Zijn moeder had gehoopt op een dochter en kon hem nooit aanvaarden. Toen

hij zeven was, werd een jongere broer geboren die – zo zegt hij – altijd haar “god” was. Hij beschrijft zijn moeder als een egoïstische vrouw die alles en iedereen uitbuitte, en door wie hij zich verlaten, verraden en bestolen voelt. Zijn vader was ofwel afwezig of agressief en gewelddadig. Meermaals kreeg Sammy vuistslagen in het gezicht, waarbij hij meerdere tanden verloor. Uiteindelijk deed hij alsof niets hem nog raakte. Hij verbindt dit met een later patroon waarin hij “ten oorlog trekt tegen de hele wereld”, zoals de *Joker* in de gelijknamige speelfilm (2019).

Van jongs af aan werd hij vaak geconfronteerd met de pornografische video's van zijn vader. Hij was bijzonder gefascineerd en opgewonden door vrouwen met een penis. Hij raakte overprikkeld en noemt zichzelf een “hete stier”, terwijl hij tegelijkertijd twijfelt aan zijn genderidentiteit: “Ik voel me alsof ik in het verkeerde lichaam zit.” Vanaf de adolescentie trok hij vrouwenkleren aan en masturbeerde hij voor de spiegel. In die momenten voelde hij zich zowel mannelijk als vrouwelijk. Hoewel hij het goed deed op school, mocht hij maar tot zijn vijftiende blijven. Daarna werd hij gedwongen om in een leercontract te stappen, en al het geld dat hij verdiende moest hij afstaan aan zijn ouders. Hij ging bij het leger en leidde een sterk promiscue en alcohol-doordrenkt leven tot hij zijn huidige vrouw ontmoette. Hij trok in bij haar ouders en vond opnieuw een vorm van rust en stabiliteit. Het koppel is al meer dan twintig jaar samen en heeft drie kinderen, voor wie hij zo goed mogelijk probeert te zorgen.

Vrij snel haalde hij zijn vrouw over om mee te gaan naar parenclubs en het koppel evolueerde al vlug naar wat men ‘*cuckolding*’ noemt. Sammy wilde dat zijn vrouw seks had met andere mannen in zijn aanwezigheid, waarna hij zelf gemeenschap met haar had. Eén van hun kinderen werd, opmerkelijk genoeg, verwekt door één van deze partners, die nog steeds enkele keren per jaar op vriendschappelijke basis langskomt. “Ik wil het ook zo,” zegt Sammy. Tijdens de therapie wordt duidelijk dat het perverse scenario draait rond motieven zoals jaloezie, vernedering en uitsluiting. In deze situaties is hij tegelijk angstig en intens opgewonden.

Zelfs binnen het huwelijk is Sammy herhaaldelijk ontrouw geweest. Hij beweert voortdurend in vechtmodus te hebben geleefd, en pas echt te zijn beginnen struikelen na ontrouw van zijn vrouw. Sindsdien kunnen allerlei triggers een ‘oerwoede’ oproepen die hem plotseling overneemt. Soms “wordt alles zwart” voor zijn ogen en verliest hij volledig de controle. Hij lijdt er zelf onder en toont oprechte inzet om dit innerlijke monster te begrijpen en zo te leren temmen.

In een eerste huistekening (gemaakt bij het begin van de behandeling) zagen we een volledig zwart en geïsoleerd huis. Overal lopen barsten door de muren. Een bliksemschicht splijt het gebouw in twee. Onder het huis bevindt zich een stervormige krater, het resultaat van een explosie. Het dak lijkt los op de muren te rusten. Ramen en deuren zijn dichtgetimmerd. Uit de eerste verdieping vloeien bloedige tranen, en het grillige pad naar de deur is eveneens rood van bloed.

Een Perverse Conclusie

Perversie is niet het domein van een monsterlijke minderheid. Ze onthult iets intiems over de menselijke liefde: ons verlangen om verlies te beheersen, scheiding te ontkennen, pijn om te keren en een Ander te dienen wiens eisen ondoorzichtig blijven. Of men haar nu

begrijpt via Klein's doodsgedreven haat, Lacan's structurele ontkenning, Stoller's traumatische wraak, McDougall's zelf-stabiliserende illusies, Kernberg's pathologische agressie of Benvenuto's ethische ineenstorting: perversie legt uiteindelijk de breuklijn bloot waar liefde en drift elkaar kruisen.

Zelfs in haar moderne, gestileerde vorm als 'kinky love' draagt ze dezelfde oeroude spanningen: tederheid verweven met wreedheid, afhankelijkheid vermomd als dominantie, kwetsbaarheid omgezet in controle. De perverse handeling is geen loutere impulsuitdrukking, maar een vorm van communicatie, een poging om de waarheid van het verlangen te zeggen waar de taal faalt. De "onnatuurlijke" minnaar is niet enkel transgressief, maar diep relationeel, gevangen in een choreografie die zowel verhuult als onthult dat hij wederkerigheid zoekt.

Wanneer woorden falen, spreekt het lichaam (de waarheid). Het script is rigide omdat het beschermt tegen psychische instorting. De rollen zijn gefixeerd omdat ze voortkomen uit scènes die te fragiel waren om improvisatie toe te laten. Onder schijnbare wreedheid schuilt vaak een smeekbede om erkenning: zie mij waar ik niet gezien werd; hoor mij waar ik tot zwijgen werd gebracht; houd mij waar ik ooit verbrijzelde.

Perversie dramatiseert de menselijke poging om liefde en drift te verzoenen. Waar liefde een subject aanspreekt, cirkelt de drift rond een object. Perversie houdt in haar rituele gebaren deze contradictie levend. Ze transformeert de onmogelijkheid van versmelting in een ruimte van spel, waar het lichaam zegt wat het Ik niet kan articuleren. In een cultuur die geobsedeerd is door authenticiteit en toestemming, verontrust deze ambivalentie, maar ze herinnert ons eraan dat liefde nooit onschuldig is.

Elke handeling van liefde draagt een schaduw. Elke daad van zorg bevat een spoor van wreedheid. Elk verlangen riskeert een afdaling in het *Unheimliche*. Daarom komen we met een knipoog naar Paul Verhaeghe (2002) uit bij een enigszins wrange conclusie: natuurlijk liefhebben zou wel eens de grootste perversie van allemaal kunnen zijn.

Literatuur

Bach, S. (1994), *The language of perversion and the language of love*. New York: Jason Aronson and Khan, M.M.R. (1979), *Alienation in perversions*. London: The Hogarth Press.

Benvenuto, S. (2018) *What are perversions?: Sexuality, ethics, psychoanalysis*. London/New York: Routledge

Boswell, J. (1980). *Christianity, social tolerance, and homosexuality*. Chicago: University of Chicago Press.

Britton, R. (1998). *Belief and imagination*. London: Routledge.

Freud, S. (1896/1985). Letter to Wilhelm Fliess, 1 January 1896. In J. M. Masson (Ed. & Trans.), *The complete letters of Sigmund Freud to Wilhelm Fliess, 1887–1904* (p. 215). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Freud, S. (1905/1953 o.c.). *Three essays on the theory of sexuality* (J. Strachey, Ed. & Trans.). In J. Strachey (Ed.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 7, pp. 125–243). London: Hogarth Press, p. 159.

- Freud, S. (1905/2001). Drie verhandelingen over de seksuele theorie. In *Werken*, Deel VII, pp. 1–128.
- Freud, S. (1919)
- Freud, S. (1927/2003). Fetisjisme. In *Werken*, Deel XIII, pp. 201–210.
- Freud, S. (1930)
- Freud, S. (1938/2005). De splitsing van het Ik in het verdedigingsproces. In *Werken*, Deel XV, pp. 55–64.
- Freud, S. (1915/2001). *Instincts and their vicissitudes*. In J. Strachey (Ed. & Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 14, pp. 111–140). London: Vintage.
- In my last essay the similarity between infantile and bonobo sexuality will become obvious.
- Freud, S. (1896/1985) Letter to Wilhelm Fliess, 1 January 1896. In: J. M. Masson (Ed. & Trans.), *The complete letters of Sigmund Freud to Wilhelm Fliess, 1887–1904* (pp. 207–210). Harvard University Press, 1985.
- Freud, S. (1927/2001). *Fetishism*. In J. Strachey (Ed. & Trans.), *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud* (Vol. 21, pp. 149–157). London: Vintage.
- Freud, S. (1932)
- Freud, S. (1938/1988), De splitsing van het Ik in het afweerproces. *Nederlandse Editie: Psychoanalytische Theorie 3*. Meppel/Amsterdam: Boom, p. 249-254.
- Freud, S. (1923/1988), De genitale organisatie bij het kind. *Nederlandse Editie: Klinische Beschouwingen 3*. Meppel/Amsterdam: Boom, 1985, p. 73-80.
- Freud, S. (1919/1985), Een kind wordt geslagen. *Nederlandse Editie: Klinische Beschouwingen 3*. Meppel/Amsterdam: Boom, p. 23.
- Glasser, M. (1986), Identification and its vicissitudes as observed in the perversions. *International Journal of Psycho-Analysis*, 67, p. 9-17.
- Greenacre, Ph. (1969), The fetish and the transitional object. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 24, p.144-164.
- Kernberg, O.F. (1975) *Borderline states and pathological narcissism*. New York: Jason Aronson;
- Kernberg, O. F. (1984). *Severe personality disorders: Psychotherapeutic strategies*. Yale University Press.
- Kernberg, O. F. (1992/2004). *Aggression in personality disorders and perversions*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Kinet, M. (1996). Weerzien met... Melanie Klein. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, (3), 197-211.
- Kinet, M. (2002). Onnatuurlijk. Verkennende gedachten over perversie. In: M. Kinet, M. Thys (Eds.), *Liefdesverklaringen. Over perversie, liefde en passie.*, (25-32). Leuven/Leusden: Acco.
- Kinet, M. (2025) Che Vuoi ? Epiloog in enkele contrapunten. In : Hebbrecht, M. & De Vleminck, J. (Red.) *Verleiding en vertaling. Het enigma van de seksualiteit*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina, 173-189.
- Lacan, J. (1955). La chose freudienne ou sens du retour à Freud en psychanalyse. In: *Ecrits*. Paris: Seuil, 401-436.
- Lacan, J. (1964/1973). *Le Séminaire, livre XI: Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse (1964)* (J.-A. Miller, Éd.). Paris : Seuil.

- Lacan, J. (1962-1963/2004). *Le Séminaire, livre X: L'angoisse (1962–1963)* (J.-A. Miller, Éd.). Paris : Seuil.
- Lacan, J. (1963/1966). Kant avec Sade. In : *Ecrits*. Paris : Seuil.
- Laplanche, J. en Pontalis, J.-B. (1967), *Vocabulaire de la psychanalyse*. Paris : PUF.
- McDougall, J. (1978/1980), *Plea for a measure of abnormality*. New York: International Universities Press.
- McDougall, J. (1986), Identifications, neoneeds and neosexualities. *International Journal of Psycho-Analysis*, 67, p. 19-33.
- McDougall, J. (1985). *The Many Faces of Eros: A Psychoanalytic Exploration of Human Sexuality*. New York: Norton.
- Nasio, J. -D. (1992), *Cinq leçons sur la théorie de Jacques Lacan*. Paris : Rivages.
- Phillips, T. (Director). (2019). *Joker* [Film]. Warner Bros. Pictures.
- Plon, M. & Roudinesco, E. (1997), *Dictionnaire de la Psychanalyse*. Paris : Fayard.
- Stoller, R. J. (1975). *Perversion: The erotic form of hatred*. New York: Pantheon Books,
- Stoller, R. J. (1985). *Observing the erotic imagination*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Tinbergen, N. (1951/1991). *The Study of Instinct: With a new Preface*. Oxford: Oxford University Press.
- Verhaeghe, P. (2002). *Over normaliteit en andere afwijkingen: Handboek klinische psychodiagnostiek*. Leuven: Acco.

¹ Dit essay is de Nederlandstalig versie van een van de 31 essays in mijn *Psychoanalysis and the Struggle for Love. A Kaleidoscopic View* (in prod. Voor 2026). Daarom zijn er zowel NL als EN Freud verwijzingen.

² Zie Freuds nadruk op de vaderlijke wet in *Totem en taboe* (1913), zijn erkenning dat de vrouwelijke en moederlijke omgeving onderbelicht bleef in de *Nieuwe inleidende lezingen* (1932), en zijn bespreking van religieuze paradijselijke fantasieën als regressies naar de oorspronkelijke moeder-kind-eenheid in *De toekomst van een illusie* (1927) en *Het Onbehagen in de cultuur* (1930/1961).